

Helsinški bilten

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/268-7404; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.112 // MART 2015.

PRESEDAVANJE OEBS: ŠANSA ILI RIZIK

Jednogodišnje predsedanje Organizacijom za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) koje je preuzela 1. januara 2015, najveće je iskušenje za spoljnu paolitiku i diplomatiju Srbije otkako je izašla iz međunarodne izolacije pre 15 godina. To će ujedno biti i svojevrsni katalizator za potencijale koje ima, kao i za njenu viziju budućnosti i pripadnosti.

Složenost međunarodnog konteksta, pre svega eskalacija krize u Ukrajini koja je uzdrmala evropski kontinent, a odražava se na odnose velikih sila na svim ostalim kriznim tačakama u svetu, dodatno stavlja Srbiju pred veliki izazov. Srbija se još nije odredila ni prema svojoj nedavnoj prošlosti, što, između ostalog, objašnjava i činjenicu da u Srbiji još uvek deluje misija OEBS (od 2001) čije aktivnosti su usredsređene na vladavinu prava i ljudska prava, reformu policije, demokratizaciju i medije.

Srbija formalno vodi pregovore o članstvu sa Evropskom unijom (EU), ali do sada još nije uskladila svoju spoljnu politiku sa EU, što je takođe jedan od zahteva za sve zemlje kandidate. Srbija se tokom poslednje tri decenije oslanjala na Rusiju što je pojačano dolaskom Putina na vlast. Ona je jedan od glavnih oslonaca Rusije

u njenoj strategiji za Balkan, pre svega preko energetske zavisnosti ne samo Srbije, već čitavog regiona. U tom smislu, Srbija će tokom pridruživanja EU biti izložena ozbiljnim zahtevima za usklađivanja svoje spoljne politike, a tokom jednogodišnjeg predsedavanju OEBS to će svakako biti njena najveća "muka". Bez obzira na deklarativnu opredeljenost za EU, unutar srpskih elita ne postoji konsenzus oko njene geostrateške orijentacije. Evroatlantske integracije imaju ozbiljan otpor u raznim segmentima društva - Srpska pravoslavna crkva (SPC), gotovo ceo desni politički spektar, desničarske organizacije. Kampanju protiv NATO vode mediji koji uživaju značajnu finansijsku podršku Rusije (Pečat, Geostrategija), kao i Politika, Večernje novosti i drugi. Ta ambivalnetna pozicija, "Volimo Rusiju, ali idemo u EU",¹ izložila je zemlju pritisku sa obe strane. Najveća protivrečnost u poziciji Srbije je da, s jedne strane podržava teritorijalni integritet Ukrajine, dok, s druge, svi zvaničnici (Nikolić, Vučić i Dačić) stalno ponavljaju da nikada neće priznati Kosovo.

Zbog ukrajinske krize, koja je u planetarnom fokusu, pitanje je da li će Srbija moći da posreduje

¹ Šef diplomatije Ivica Dačić, Blic, 16. novembar 2014.

u tom sporu kako se od nje očekuje. Mnogi sumnjaju u njene kapacitete. Srbija nema unutrašnji potencijal niti kredibilitet koji bi joj omogućio da odigra ulogu pomiritelja EU i Rusije. Po jednim, predsedavanje OEBS velika je prilika za Srbiju "da preuzme ulogu i posreduje u pregovorima kako bi izgladila odnose Evropske unije i Rusije", kako formuliše Dušan Šiđanski, specijalni savetnik Evropske komisije.² Ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Čepurin takođe smatra da je to šansa za Srbiju i ističe da je "za Srbiju to ne samo izazov, nego i stvarna mogućnost da pokaže sve ono pozitivno što ima".³ Po drugima, Srbija bi se rado odrekla ove uloge u sadašnjem međunarodnim okolnostima. Američki ambasador Majkl Kirbi je primetio da bi Srbija, da je mogla da predvidi ukarajinsku krizu, verovatno dva puta razmislila pre prijavljivanja za tu poziciju.⁴ Po ovoj školi mišljenja, kad su velike zemlje u sukobu, malima je veoma teško da balansiraju.

Svest da je posrednička uloga gotovo nemoguća prisutna je i u provladinoim listu Politika. U jednom komentaru ističe se da, "dok su Rusija i SAD i EU zajedno sedeli u Grupi 8, a Moskva bila partner NATO, Srbija je još nekako mogla da balansira između Istoka i Zapada i teži članstvu u EU, dok je istovremeno najbolji prijatelj Rusiji. Sad je hod po političkoj žici mnogo teži..."⁵ Vladimir Jovanović, bivši ministar spoljnih poslova i ambasador u Njujorku takodje ističe da Srbija neće još dugo moći da "hoda po žici".⁶

Uloga posrednika između Istoka i Zapada asocijala je neke na svojevrementu prestižnu poziciju koju je između dva bloka uživala Jugoslavija. Pogotovo njen predsednik, Josip Broz Tito. "Neotitoizam" u spoljnoj politici, po mišljenju glavnog

urednika Danasa Zorana Panovića "sada otvoreno nastoje da promovišu Nikolić, Vučić i Dačić".⁷

Ministar spoljnih poslova Srbije Ivica Dačić negira tu paralelu i ističe da je "sadašnja vlast prva uvažila realnost tog novog poretka i počela da se ponaša u skladu s njim".⁸ Srbija je, kako kaže, konačno postala partner "čiji se stavovi poštuju i uvažavaju. Drugim rečima, nema tu nikakvog neotitoizma, samo igramo partiju s kartama koje imamo u rukama".⁹

"Neotitoističke" ambicije imao je i prethodni šef diplomatije Vuk Jeremić,¹⁰ koji je verovatno je na tom tragu i kandidovao Srbiju za funkciju predsedavajućeg. Po svojoj prilici, imajući u vidu i obeležavanje 40-godišnjica Helsinške konferencije na kojoj je OEBS (tada KEBS) osnovana. Tada su Jugoslavija i Tito imali važnu misiju u "pomirenju" stavova i postizanju konsenzusa između istočnoevropskih i zapadnoevropskih zemalja.

Pojedini domaći analitičari smatraju da Srbija treba najpre precizno definisati šta hoće, da se toga drži, jer će joj samo tako, uz pomoć uz pomoć kopredsedavajućih Švajcarske i Nemačke može poći za rukom da ne prokocka šansu koju kao predsedavajući OEBS ima. Kako kaže Sonja Liht, predsednica Fonda za političku izuzetnost, Srbija u Švajcarskoj i Nemačkoj ima "dva ozbiljna pomoćnika i partnera", te da se nada da će "naši političari imati dovoljno znanja, spremnosti i hrabrosti za ozbiljan rad i da će iskoristiti priliku koja im se daje".¹¹ Na isti način je razmišljao i Predrag Simić, preminuli bivši ambasador i politički analitičar koji je smatrao da se Srbija

2 Danas, 6. oktobar 2014.

3 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/523844/>

Kirbi-i-Cepurin-Predsedavanje-OEBSu-izazov-i-prilika

4 Isto.

5 Politika, 10. avgust 2014.

6 Naše novine, 13. mart 2015.

7 Danas, 10-11. januar 2015.

8 Intervju za Danas, 12. januar 2015.

9 Isto.

10 Jeremić se naročito na tu „titoističku“ tradiciju pozivao u afričkim i azijskim zemljama, članicama pokreta nesvrstanih, zalažući se za to da one ne priznaju Kosovo.

11 Danas, 21. novembar 2014.

“treba ponašati kao Jugoslavija od 1972-1975, u Helsinkiju”.¹²

Komentator Politike Boško Jakšić primećuje da je Srbija još ranije trebala da se hrabrije ponaša oko ukrajinske krize: “Hrabrost koju je pokazao Milo Đukanović je državnička hrabrost... To (Srbiji) nedostaje”.¹³ Kako kaže Jakšić Srbija će u svojoj neodlučnosti napraviti brojne greške i povući pogrešne korake i tako se zameriti i Zapadu i Rusiji: “Plašim se da ćemo, izudarani i sa jedne i sa druge strane, prepuni modrica završiti predavanje OEBS”.¹⁴

PRIORITETI SRBIJE

Srbija je operativno preuzela funkciju predavačkog na sastanku Saveta OEBS u Beču, 15 januara 2015. U pristupnom nastupu šef diplomatije Ivica Dačić istakao je da će ukrajinska kriza biti u fokusu mirovnih napora Organizacije zbog toga što, kako je rekao “situacija u i oko Ukrajine predstavlja ozbiljnu pretnju stabilnosti regiona, kao i evropskoj i globalnoj bezbednosti”.¹⁵ Shodno tome podrška ide svim naporima koji vode ka mirovnom procesu u Ukrajini, uz primena dokumenta iz Minska i podršku Specijalnoj posmatračkoj misiji OEBS u Ukrajini.

Kao važan prioritet istakao je jačanje regionalne saradnje i unapređenje procesa pomirenja. Među ostale prioritete spadaju zaštitita slobode izražavanja i novinara, osuda svih oblika terorizma i sprečavanju podela na verskoj osnovi. Posebnu pažnju posvetiće fenomenu stranaca među teroristima, nasilnom ekstremizmu i

radikalizaciji, što vodi terorizmu i posebno, radikalizaciji mladih.

Dačić je istakao i nacionalne prioritete: borbu protiv korupcije, upravljanje vodama i smanjenje rizika od katastrofa.

Kad je reč o jačanju i sprovođenju obaveza u oblasti ljudske dimenzije OEBS, zalagaće se za jačanje nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava. Akcenat će biti na vladavini prava, slobodi izražavanja i slobodi medija, uključujući bezbednost novinara, slobodu okupljanja i udruživanja, zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina i promovisanje tolerancije i nediskriminacije. Posebno je akcenat stavio na uključivanje omladinske i rodne perspektive. Najavio je imenovanje specijalnih predstavnika za omladinu. Takođe je podvukao značaj uključivanja civilnog društva u unapređivanju politika država članica, kao i u zaštiti ljudskih prava.

ŠANSI ILI RIZIK

S obzirom da “medeni mesec” srpskog predavanja još uvek traje rano je procenjivati njen stvarni domet u rešavanju aktuelnih kriza, preventivno one u Ukrajini. Takođe, i efekat na sopstvenu međunarodnu poziciju. Više međunarodnih zvaničnika, još pre početka mandata Srbije tvrdilo je da joj njena specifična pozicija “okrenutosti prema Briselu i dobrih odnosa sa Moskvom” omogućuje uspešnu posredničku misiju. Generalni sekretar OEBS Lamberto Cani-er kaže da je upravo to šansa da Srbiju “odigra pozitivnu ulogu u odnosima među zemljama članicama”.¹⁶

Zapadni zvaničnici ohrabruju Srbiju u nastojanju da korektno obavi ulogu predsedavajućeg. Tako austrijski ministar spoljnih poslova Sebastian Kurc podseća da je pozicija Srbije u vezi

12 Isto; „Srbija mora da tačno zna šta hoće i da to priča uvek i na svakom mestu... Švajcarska je napravila dobar temelj i ona će u januaru odahnuti, a Srbija će 'zagristi metak'”.

13 Vreme, 26. februar 2015.

14 Isto.

15 Politika, 16. januar 2015.

16 Politika, 15. januar 2015.

sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Ukrajine, uključujući Krim veoma jasna. Po njemu, tokom predsedavanja OEBS, Srbija bi mogla “da doprinese da se kanali komunikacije s Moskvom održe otvorenim”.¹⁷

Francuski premijer Manuel Vals takođe smatra da u rešavanju ukrajinske krize Beograd može da ima ključnu ulogu: “...Srbija, zemlja kandidat za EU prenosiće naše vrednosti, a istorijske veze sa Rusijom sigurno će doprineti da njeno delovanje bude efikasnije”.¹⁸

Specijalni savetnik predsednika Evropske komisije, Dušan Šiđanski je, čini se, još veći optimist. On tvrdi da je predsedavanje OEBS velika prilika za Srbiju “da preuzme ulogu i posreduje u pregovorima kako bi se izgladili odnosi Evropske unije i Rusije. Tu priliku Srbija mora da iskoristi kako bi se pronašlo lako rešenje, a kako ne bi morao NATO da se meša u to”.¹⁹

Na toj liniji je i razmišljanje potpredsednice švajcarskog parlamenta Kriste Markvalder. Kako ona kaže, uloga predsedavajućeg OEBS koju Švajcarska i Srbija zajednički obavljaju dve godine (2014 i 2015) je velika šansa za mirno rešenje krize u Ukrajini: “Ako je predsedavajući OEBS zemlja u koju Moskva ima poverenja, sigurno će lakše sesti za pregovarački sto nego da je na čelu ove organizacije neka od evropskih država koja u Rusiji vidi isključivo krivca za sve što se desilo”.²⁰

Oprez u procenjivanju Beograda pokazuje Kijev. Uz podsećanje da je Srbija podržala teritorijalni integritet Ukrajine (uključujući Krim), kao i na činjenicu da se 2015, navršava 40 godina od usvajanja Završnog helsinškog akta, usmerenog na očuvanje mira i stabilnosti u Evropi, ambasadorica Ukrajine u Beogradu Jevgenija Filipenko izrazila je nadu da će “u ovoj godini OEBS

uspjeti da formuliše zajednički pristup ka pitanjima sprečavanja uništenja evropske bezbednosti i zaštite principa OEBS od obnavljanja kršenja takvih principa”.²¹

Iako se u javnim nastupima to ne izgovara, utisak je da se i Kijev, ali i neke zapadne prestonice pribojavaju “specifičnosti položaja Srbije”. Odnosno, da u njoj vide opasnost da je Beograd ipak bliži Moskvi. Poznato je naime, da je Brisel nezadovoljan činjenicom što Srbija, kao zemlja koja je otvorila pregovore o članstvu, tokom 2014. godine nije sledila zajedničku spoljnu politiku Evropske unije. To prvenstveno važi za rezolucije i druge dokumente koji se odnose na Ukrajinu.

PRVI KORACI

Početkom godine na inicijativu nemačke kancelarke Angele Merkel i francuskog predsednika Fransoa Olanda u Minsku je ponovo postignut četvorni sporazum (Nemačka-Francuska-Rusija-Ukrajina) o prekidu neprijateljstava na istoku Ukrajine, obostranom povlačenju teškog naoružanja, razmeni zarobljenika... To je, bar u početku, olakšalo i posredničku misiju OEBS i njen angažman. Međutim, uprkos deeskalaciji situacije u Ukrajini – oko čega se s Ivicom Dačićem slažu i Angela Merkel i Fransoa Oland – posmatrači OEBS koji bi na terenu trebalo da imaju nadzornu misiju za praćenje realizacije sporazuma Minsk2, još uvek nemaju pristup tamo gde je njihovo prisustvo najpotrebnije, kako bi pratili prekid vatre, dogovoreno povlačenje teškog naoružanja i obezbeđivanje tampon-zone.

Prema onom što je zvanično i javno objavljeno, tokom prvih koraka na funkciji Srbija je dobila više pohvala nego kritika. To važi za ocenu Saveta bezbednosti UN, koji je dao podršku “za funkcionisanje misije OEBS i uopšte prisustva na terenu”.²²

17 Danas, 8. oktobar 2014.

18 Politika, 8. novembar 2014.

19 Danas, 6. oktobar 2014.

20 Politika, 1. avgust 2015.

21 Danas, 14. januar 2015.

22 Politika, 28. Februar 2015.

Na tom skupu istupao je i ruski ambasador u Ujedinjenim nacijama (UN) Vitalij Čurkin koji je, govoreći o Srbiji rekao da “(smo) uvereni da ćete postupati nepristrasno i uvažavajući interese svih država-učesnica; u tome ćete imati našu punu podršku”.

Nakon sednice Saveta bezbednosti u Njujorku, Ivica Dačić se sastao u Vašingtonu sa državnim sekretarom SAD Džonom Kerijem. Na osnovu onoga što je objavljeno nakon tog susreta, ne može se zaključiti da su SAD za sada nezadovoljne učinkom Srbije kao predsedavajućeg OEBS.

Beograd je pod velikim zapadnim pritiskom koji će se izvesno samo pojačavati. Javno izraženu sumnju u mogućnost da Srbija može objektivno da bude posrednik između Rusije i Zapada izneo je Gernot Erler, izaslanik nemačke vlade za saradnju sa OEBS. Po njemu, važno je da Rusija i od onih sa kojima održava poseban odnos primi poruku da norme i vrednosti međunarodnog prava i OEBS moraju da se poštuju.²³ Taj stav ima veliku težinu zbog činjenice da je Nemačka, uz Srbiju i Švajcarsku treći “predsednički partner” (Nemačka će predsedavati OEBS 2016).

Erler takođe kaže da “nije toliko naklonjen ideji da Srbija dela kao posrednik između Rusije i EU... Srbija je već u procesu pregovora i želi da postane članica Evropske unije, što će reći da prihvata njenu spoljnu politiku. Smatram da je to upravo ono što bi Srbija trebalo da uradi. Međutim, to se ne slaže s ulogom Srbije kao posrednika između EU i trećih”²⁴

Na probuđeni interes SAD za Balkan i Srbiju posebno ukazuje i rasprava u spoljnopolitičkom odboru Senata krajem februara 2015. Ocene senatora Kristofera Marfija, po kojima je debata o eventualnom slanju oružja Ukrajini bacila u senku “daleko veći projekat koji se odvija pred

nama, a to je širenje uticaja Rusije”²⁵ potvrđene su i u istupu državnog sekretara Kerija koji je rekao da su “Srbija, Kosovo, Crna Gora, Makedonija i drugi – Gruzija, Pridnestrovlje – na liniji vatre (odnosa između Vašingtona i Moskve)”²⁶

Linija vatre o kojoj govori američki državni sekretar Džon Keri u skladu je sa ocenom kancelarke Angele Merkel po kojoj, države Zapadnog Balkana Kremlj pokušava da učini ekonomski zavisnim od Rusije, kao i sa nedavno obelodanjenim delovima tajnog dokumenta nemačkog ministarstva spoljnih poslova u kome se, između ostalog, konstatuje da zemljama regiona Moskva daje “veliku stratešku važnost”.

PONAŠANJE RUSIJE

Rusija je u stalnom nastojanju da ograniči širenje i značaj NATO, pokušavajući da nametne OEBS kao bezbednosni okvir Evrope. U tome, međutim, nije uspela. Ukrajinska kriza ponovo otvara pitanje bezbednosnog okvira Evrope i na tome će Rusija sa svoje pozicije sigurno insistirati. Do sada je ona deklarativno podržala sve napore OEBS u rešavanju ukrajinske krize, što ide u prilog toj težnji.

Prisustvo Rusije u Srbiji je sve veće i značajno osnažuje uticaj konzervativnih krugova koji pružaju otpor evropskoj opciji koju sada zvanično zastupa aktuelna vlada. U tom smislu, značajni su njihovi pritisci i na stavove vlasti kad je reč o Rusiji, posebno kad se ima u vidu da su vodeći lideri, posebno predsednik Nikolić i lično vezani za Moskvu. Rusija zvanično demantuje bilo kakav pritisak na Srbiju. Ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov je izjavio da se “mi time

²³ Politika, 9. februar 2015.

²⁴ Isto.

²⁵ Prema Danas, 26. februar 2015; istom prilikom senator Marfi je rekao da „ono što vidimo u Ukrajini jeste vrh ledenog brega kad je reč o uticaju Rusije u regionu”.

²⁶ Isto.

ne bavimo”.²⁷ Iz izjava predstavnika elite koji ne nose zvanične funkcije stiče se, međutim, drugačiji utisak. Iako i oni tvrde da Srbija kao predsestavajuća OEBS treba da ima nepristrasnu poziciju, za to je, kako kaže Anja Filimonova, saradnica Instituta za balkanistiku Ruske akademije nauka, “potrebna časna i otvorena istraga svih zločina”, od Majdana preko Odese i Mariupolja, do obaranja malezijskog aviona u leto 2014: “Rusija je ne jednom isticala da OEBS ne sme da se pretvori u instrument ‘demokratizatorske’ politike u Evropi, gde monopol na istinu imaju samo NATO i EU”.²⁸

Osim toga, podrška Rusije Srbiji povodom Kosova je sada instrument za opravdanje okupacije Krima. Rusija pravi paralelu sa kosovskom intervencijom s time što u prilog Krima pominje i činjenicu da je tamo održan referendum. Ambivalencija povodom Kosova dodatno čini poziciju Srbije teškom, jer stvara prostor za stalni pritisak Rusije.

Zahtev Zapada da Srbija uvede sankcije Rusiji (bez obzira, što bi s obzirom na obim trgovine bile bez nekog značaja) je pritisak koji u srpskoj javnosti nailazi na veliki otpor. Proruske partije, poput Srpske narodne partije, apeluju na vladu da ne razmišlja o uvođenju sankcija Rusiji, jer je “ona danas najveći zaštitnik državnih i nacionalnih interesa Srbije po pitanju Kosova i Republike Srpske”.²⁹ Vladimir Jovanović, bivši ministar i ambasador u Njujorku, tvrdi da je cilj Zapada da Srbija prizna nezavisnost Kosova, a to je jedino i najlakše izvodljivo ako se Srbija udalji od Rusije, koja nam je jedini oslonac u Savetu bezbednosti”.³⁰

27 Politika, 20. decembar 2014; Lavrov je takođe rekao da je to „neokolonijalističko shvatanje. Saradujemo u usaglašavanju sporazuma koji su uzajamno korisni za obe strane i nije korektno govoriti o političkom uticaju“.

28 Danas, 10. mart 2015.

29 Naše novine, 13. mart 2015.

30 Isto

REGIONALNA KOMPONENTA

Preuzimajući ulogu predsedavajućeg, Ivica Dačić je među prioritetne zadatke OEBS u ovoj godini naveo i Zapadni Balkan i u tom kontekstu regionalnu saradnju među zemljama naslednicama Jugoslavije, uz pridruživanje Albanije. U prvom obraćanju u funkciji predsestavajućeg, Dačić se diplomatski dotakao i kompleksnosti situacije u regionu koja u mnogome proizlazi iz teškog ratnog nasleđa, čiji najveći teret nosi upravo Srbija. Kako je rekao, OEBS je igra(o) važnu ulogu u procesima “postkonfliktne tranzicije, naročito u pružanju podrške širokom spektru reformi na celom Zapadnom Balkanu”.³¹ Konkretizujući spremnost da nastavi tim putem, Dačić se dan nakon prvog sastanka Saveta OEBS u Beču, 16. januara sastao sa ambasadorima država regiona – BiH, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore i Albanije.

Osim toga, u plan i program predsestavajućeg stavio je posete svim regionalnim prestonicama. Najpre je otputovao u Podgoricu, gde je zajedno sa šefom diplomatije Crne Gore ocenio međusobne odnose Srbije i Crne Gore kao “relaksirane”.³² Istom prilikom Dačić je rekao da Srbija kao predsestavajuća, pruža podršku svim projektima koji se u Crnoj Gori odvijaju u okviru OEBS, dok je Lukšić obećao podršku Srbiji “tokom predsestavanja u ne tako lakom trenutku”.³³ Crnogorski šef diplomatije je posebno naglasio važnost dijaloga Beograda i Prištine za koga je rekao da je “korak napred kada je u pitanju rešavanje problema, kako bi uvažili ambiciju da ovaj region dostigne sve evropske standarde u što kraćem roku”.³⁴

31 Danas, 16. januar 2015.

32 Politika, 18. februar 2015.

33 Isto; Lukšić je takođe rekao da je u Evropi mnoštvo izazova izazova „kako u istočnom tako i južnom bloku i u tom kontekstu verujemo da će srpsko predsestavanje biti uspešno“.

34 Isto.

Tokom februara Vlada Srbije održala je zajedničke sednice sa vladama Makedonije i Slovenije, u Skoplju (gde je Dačić još jednom boravio i kao predsedavajući OEBS), odnosno Ljubljani, što je Dačić iskoristio za susrete sa tamošnjim kolegama, a početkom marta je putovao u Zagreb.

Po rečima šefice diplomatije Hrvatske Vesne Pusić, na taj način je obnovljena, odnosno udahnut je "novi život" saradnji koja je definisana pre dve godine, uz ocenu da su "odnosi Hrvatske i Srbije vrlo dobri".³⁵ Ivica Dačić je izjavio da je Srbija spremna da konstruktivno razgovara sa Hrvatskom o otvorenim pitanjima koji opterećuju odnose između dve zemlje. Reč je prvenstveno o pitanjima koja su vezana za rat iz devedesetih (nestali, izbeglice, procesuiranje optuženih za ratne zločine...). Kako je naglasio Dačić "pitanja iz prošlosti ne treba da sprečavaju ekonomsku saradnju dve zemlje i saradnju u evropskim integracijama".³⁶

Opređenije za intenziviranje regionalne saradnje, prema Dačićevim rečima, proizlazi iz činjenice da, kako naglašava, "naša zajednička budućnost jeste razvijeni, nekonfliktni Balkan. I mi smo već napravili ogroman korak ka tom cilju. I gde god da odem, mene, Srbiju koju predstavljam, u regionu prepoznaju kao nekoga ko je došao sa najboljim namerama, i kome su u interesu i interesi naših suseda, naš najveći interes i jeste stabilno okruženje, što je osnov za svaki razvoj..."³⁷

Međutim, upravo iz regiona, odnosno u vezi sa njim došle su i prve, po Srbiju neprijatne reakcije koje ilustruju složenost nasleđa koga ona nosi i koga se još nije odrekla.

Najpre je američki ambasador pri OEBS Daniel Baer predložio da Kosovo bude primljeno u OEBS, jer u Stalnom savetu OEBS, kako je rekao,

35 Danas, 12. mart 2015.

36 Politika, 12. mart 2015.

37 Intervju za Danas, 12. januar 2015.

"ne treba samo da se raspravlja o Kosovu, već i s Kosovom. Kosovo je deo Evrope i treba da odigra važnu ulogu u institucijama koje su posvećene miru i napretku kontinenta".³⁸

Potom su članovi albanske delegacije u Parlamentarnoj skupštini OEBS zatražili isto. Albanski predstavnici u OEBS na tome insistiraju već nekoliko godina. Ovom prilikom od toga se "branio" Dačić koji se pozvao na to da Srbija poštuje princip očuvanja teritorijalnog integriteta i "ne može manje da brani teritorijalni integritet Srbije od Ukrajine".³⁹

U sadašnjem trenutku prijem Kosova je nerealan, jer je za prijem novih članova u OEBS neophodan konsenzus svih 57. Osim Srbije, Kosovo ne priznaje ni pet članica EU, kao i još neke evropske države, poput Ukrajine, na primer.

ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA

Iz procesa KEBS je proizašla važna komponenta kad je reč o ljudskoj dimenziji tog procesa. Naime, netom po usvajanju Helsinškog akta počeo je proces stvaranja Međunarodne helsinške federacije (IHF)⁴⁰ koja je imala važnu ulogu u promovisanju „korpe“ o ljudskim pravima. Prva nacionalna organizacija bila je Moskovska helsinška grupa. Nakon raspada IHF, osnovana je tzv. Platforma građanske solidarnosti (Civic Solidarity Platform), koja okuplja 66 organizacija za ljudska prava iz zemalja članica OEBS i jedna je od vodećih mreža tog tipa. Članice mreže iz Srbije su Helsinški odbor za ljudska prava, koji je i jedan od osnivača Platforme, i Komitet pravnička – YUCOM. Ona ima ključnu ulogu u pripre-

38 Danas, 18. februar. 2015.

39 Politika, 20. februar 2015.

40 Međunarodna helsinška federacija (IHF) je osnovana 1982, kao odgovor, između ostalog, na apel Andreja Saharova da se stvori "međunarodni ujedinjeni komitet za odbranu svih svih Helsinki Watch Groups, kao i da koordinira njihov rad.

mi Paralelne konferencije organizacija civilnog sektora.

Naime, uoči ministarske konferencije OEBS u Beogradu, početkom decembra ove godine, biće održana i Paralelna konferencija organizacija civilnog društva. Završni dokument konferencije (preporuke u vezi sa sprovođenjem OEBS obaveza u oblasti ljudske dimenzije) biće predate prsedavajućem OEBS. Konferenciju, već nekoliko godina organizuje Platforma građanske solidarnost. Aktivnu ulogu u pripremi konferencije imaće i mreža organizacija civilnog društva iz Srbije. Nju čine Helsinški odbor za ljudska prava, YUCOM, Centar za istraživanje javnih politika, Fond za humanitarno pravo i Forum za etničke odnose. U saradnji sa drugim organizacijama civilnog društva mreža će dati komentare na izveštaj o sprovođenju OEBS preporuka u oblasti ljudskih prava u Srbiji (self-evaluation report).

Cilj je da glavni izveštaj (self-evaluation) piše neka od nezavisnih institucija, potom svoje

komentare daju organizacije civilnog društva i na kraju resorna ministarstva. U Srbiji će osnovni izveštaj najverovantije pisati Institut društvenih nauka i kancelarija poverenice za rodnu ravnopravnost. Neizvesno je da li će u ceo proces biti uključen i zaštitnik građana Saša Janković. Država je kao teme (self-evaluation) izveštaja odredila: sprovođenje preporuka OEBS u oblasti rodne ravnopravnosti, slobode udruživanja i okupljanja, položaj Roma i izbore.

Glavni kriterijum za izbor tema za državu bilo je postojanje OEBS izveštaja o njoj, s tim da nije stariji od pet godina. Prioriteti mreže organizacija civilnog društva za self-evaluation su sloboda izražavanja, poštovanje prava manjina i zaštita branitelja ljudskih prava.

Prvi self-evaluation report sačinila je Švajcarska tokom predsedavanja OEBS, 2014. godine, s tim što bi to trebalo da postane stalna praksa.

ZAKLJUČCI

Srbija tokom jednogodišnjeg predsedavanja objektivno ima ograničene mogućnosti delovanja; s obzirom da je mandat počela pre nepuna tri meseca još je rano procenjivati njene učinke, eventualne uspehe, odnosno neuspehe;

Srbija bi trebalo da se ponaša "racionalno", jer, posebno povodom ukrajinske krize OEBS nema najvažniju ulogu. Glavnu reč, za sada, vodi tzv. normandijska četvorka – Nemačka, Francuska, Rusija i Ukrajina – na čiju su inicijativu i konkretno zalaganje postignuta oba mirovna dogovora u Minsku (prvi u septembru 2014, a drugi u februaru 2015);

Srbija treba da se osloni na podršku Nemačke koja, kao sledeći predsedavajući ima veoma značajnu ulogu;

da bi izbegla pritiske Srbija bi morala jasno da definiše svoju proevropsku spoljnu politiku, jer neće moći dugo da simulira neutralnu poziciju;

priznanjem Kosova Srbija bi se jasno opredelila prema evropskim integracijama i istovremeno izbegla da je Rusija drži kao taoca u opravdavanju sopstvenih interesa.